

Předmětem jedenácti literárně kritických kapitol p. Jelínkových jest vznik a vývoj toho, co by se dalo nazvati *romantickým sentimentem* v literatuře francouzské; toho, co rozrušilo neosobní linii francouzského klasicismu, jeho ducha harmonické rozumnosti a kázně i jeho společenskou inspiraci; toho, co prosakuje nejprve pořídka drobnými praménky, často rychle zanikajícími, aby vytrysklo posléze mohutným proudem v oslnivém zjevu Chateaubriandově a odplavilo, alespoň na čas, celé přežilé „království Voltairovo“. — Pan Jelínek sleduje od druhé poloviny XVII. století některé nápovědi a projevy tohoto ducha; tak nalézá první jeho stopy v Listech portugalské jeptišky Marianny Alcoforado, v románě Mme de La Fayette, v Prévostově Manon Lescaut, v divadle Marivauxově, v dopisech a výrocích některých žen osmnáctého století; vpád „barbara“ Jeana Jacquesa Rousseaua, vlastního bořitele staré francouzské společnosti, jest vlastně vpádem romantické anarchie do starého, přesně vypracovaného a učeného organismu literárního i společenského. Dalšími stupni ve vývoji této nové citovosti jsou různé ozvěny Goethova Werthera na půdě francouzské i italské, některé poesie J. Fontanesa a prý i André Chéniera. Chateaubriand jest pak vlastním literárním geniem a stylisátorem tohoto nového naladění i hodnocení; některé osobité jeho varianty podali pak Mme de Staël, předchůdkyně moderní sociologické literární historie i kritiky, samotářský snivec marných snů Sénancour, a otec moderního analytického románu psychologického Benjamin Constant,

Takové jest obsahové schema knížky p. Jelínkovy. Každý, kdo jest obeznámen s literárními dějinami francouzskými, vidí, že odpovídá úplně vývojovému vzorci, jak jej podávají každé lepší literární dějiny francouzské ať Faguetovy, ať Lansonovy, ať Brunetièrovy. Pan Jelínek nedává ve své knížce také nic víc, než kolik si vyčte rozumný čtenář z těchto děl — dává vpravdě mnohem, mnohem méně, poněvadž výklady jeho postrádají i logického proudu a toku, i portrétové výraznosti a síly, i stylového kouzla, vlastních těmto mistrům francouzské literární historiografie. Prospěje-li něčím knížka p. Jelínkova majetníkovi některého z uvedených literárně historických děl francouzských, jsou to snad asi tři čtyři novější údaje bibliografické. Znam pramenou i kritickou literaturu, které použil p. Jelínek, i vidím, že knížka p. Jelínkova není než úzkostlivou parafrází, opatrnou kompilací názorů, faktů i soudů vesměs známých a dnes běžných.

Aby historický útvar, který si tu obral předmětem studia, p. Jelínek pojal a vyložil *logickým rytmem*, tedy právě *vývojově*, k tomu se vůbec nedostal a na to ovšem také, soudím-li po tom, co podal, naprosto nestačí. Pan Jelínek odepřel si ve střidmé moudrosti každou generalisaci. Jeho Melancholikové nepodávají jiných hledisek a výsledků, než kolik jich podává třeba některý literární feuilleton p. Hladíkův v Národních listech, který jedná o téže látce; práce p. Hladíkova jest však mnohem příjemnější již proto, že nevystupuje s literárně vědeckými pretensemi a nedává si koketně učeneckého podtitulu „studie z dějin sensibility v literatuře francouzské“.

Abych naznačil jen několika slovy (mám místo skoupě odměřeno), co všechno zůstal dlužen p. Jelínek svému námětu: Kdyby byl chtěl vystihnout vývojnou myšlenku své látky po stránce *literární*, byl by musil ukázat a vysvětlit rozklad *starých pevných literárních útvarů a rodů* (jak se na př. stírala mez mezi veršem a prózou, v starší literatuře velmi silně vyznačená, atd.); po stránce *ideové a sociologické* byl by musil ukázat a vyložit, jak tomuto vývoji literárnímu odpovídá rozklad monarchického státu a katolicismu atd. Jak lze psát dějiny literární sensibility

a nevyložit vývoje soudobého citu náboženského? Jak jest možno kreslit portrét Constantův a nezmínit se ani slovem o jeho díle *La Religion*, tak příznačném autorovi i jeho době?

Již to, že pan Jelínek řadí pod jeden termín zjevy psychologicky i literárně tak různorodé, jako jsou André Chénier a Jean Jacques Rousseau, ukazuje, jak jeho utřídění postrádá vši přesnosti a určitosti. Řadí-li p. Jelínek mezi předchůdce romantismu André Chéniera, proč tam neklade také tragického básníka Racina? Literárně jsou oba klasiky — a psychologicky? Což není mnoho romanesknosti citové v heroinách Racinových? Není mnoho hudebního přízvuku, melancholické něhy a vnitřních teplých citových záchvěvů v jeho verši? Neblíží se již některé jeho tragedie románům — a právě svou sensibilitou, svým bohatým a odlišným uměním psychologického portrétu?

Psána jest kniha p. Jelínkova, jak jest myšlena: bezbarvě, mdlé, bezvýrazně, příživnický. Každou chvíli chytíš autora za ruku, kterák listuje ve francouzské knize a z ní mechanicky a bezduše přepisuje. Jsou věty v p. Jelínkovi, které, abys jim porozuměl, musíš si přeložit zpět do francouzštiny. Tak na př.: (Chateaubriand) „*asistuje* bez zájmu prvním otřesům revoluce“ (str. 98). Co to je? *Tento* asistent jest nejkomičtější ze všech, které jsi kdy viděl. Až si to přeložíš do francouzštiny, pochopíš, že ležela v nebezpečné blízkosti na stole p. autorově francouzská knížka, z níž „*spisující*“ p. Jelínek — velmi nedbale a spěšně překládal. . . Ano: „*il assiste aux premiers. . .*“

Nejkomičtější i nejvíc k zlosti jest však, že p. Jelínek i tam, kde po vlastním doznání překládá z francouzských autorů, překládá velmi mizerně. Neuvěřitelné, ale pravda. Na str. 138 zkazil na příklad tímto způsobem krásný odstavec ze znamenité studie Faguetovy o Benjaminovi Constantovi. Čtu, čtu tento odstavec a — náhle nerozumím. „Ó René; neboť vy jste René. . . nikdo od La Rochefoucaulda neznal jako vy nízkosti naší povahy, tak slabé a hodné opovržení, egoismu lásky, *myšlenkové restrikce oddanosti (?) a až k podlostem lítosti.*“ (?) Myšlenkové restrikce oddanosti — co je to? Podlosti lítosti — co je to? I vstaneš a vy-

hledáš v polici svého Fagueta *Politiques et moralistes du dix-neuvième siècle*, Ière série str. 199 a čteš: „ô René, personne, depuis La Rochefoucauld, n'a connu comme vous les bassesses de notre nature si faible et si méprisable, les égoïsmes de l'amour, *les restrictions mentales du dévouement et jusqu'aux lâchetés de la pitié*“ — a teprve nyní rozumíš. „*Restriction mentale*“ není „*myšlenková*“ restrikce, jak překládá učenec p. Jelínek, nýbrž *tajná výhrada*, kterou někdo činí v *duchu*, když něco ústy slibuje (latinsky: *reservatio mentalis!*) A „*lâchetés de la pitié*“ jest prostě a jasně po česku: zbabělost soucitu.

A p. Jelínek jest svou profesí — francouzský filolog. . .

. . . Ostatně: člověk, který četl jako p. Jelínek ty čisté první dvě kapitoly z Constanta *Faguetova*, ty dvě kapitoly nejrozkošnějšího a nejpřesnějšího umění psychologické analýsy i malby, a může pak sednout ke stolu, sepsat, co sepsal p. Jelínek ve své knížce, a klidně to pak vytisknout, nu. . . ten muž musí mít cosi, čemu lze jen eufemisticky říci kuráž. Bez eufemismu nazvalo by se to — trochu jinak.